

התיישבות חלוצי הטמפלרים בעמק יזרעאל:

מיתוס ומציאות

חיים גורן

המכללה האקדמית תל-חי

י"מ פינס

המליץ

מספר 19,

י"ב סיוון תרמ"ב,

1882

תת כבוד לאמת

פרק ראשון.

נעתרתי לבקשת רבים להשיב גם אני דברים קצרים וברורים בדבר השאלה הנכבדה העולה היום על שפתי רבים: הטובה ארץ אבותינו לכונון בה מושבות לפליטי המהפכה מבניה אשר יבקשו מחסה הצלה? ואולם בטרם נשיב על השאלה ההיא, נשימה נא לב אל גורל המושבות אשר כבר התכוונו בארץ הזאת על ידי בני ברית ועל ידי שאינם בני ברית.

הראשונה התכוונה זה כחמש עשרה שנה מחוץ לשערי יפו על ידי חבר נוצרים מאמריקא אשר באו הנה לחכות לביאת המשיח, וישימו מבטחם באדם שנתן בכוס עינו, וציר ממשלתם גם הוא בגד במ, ויתרושו וישבו לארצם ריקם; אך המושבה באה בידי נוצרים בני ווירטנברג מכת הטמפלר, ועתה היא כפורחת מבית ומחוץ, ובתוכה בתי ספר ובתי חולים, וסביבה כרמיה וגנותיה המרהיבים עין וכל יושביה מאושרים.

השניה כוננו אותה בני הכתה ההיא, לראשונה על יד הכרמל סמוך לחיפה. והיא מושבה גדולה אשר יצא שמה לתהלה על פני חוצות, כי על יינה הטוב יסובו אצילי ארץ, ובבורית החשובה שתעשה בה, תזכינה הגבירות הענוגות באירופה בדי עורן המפונקים.

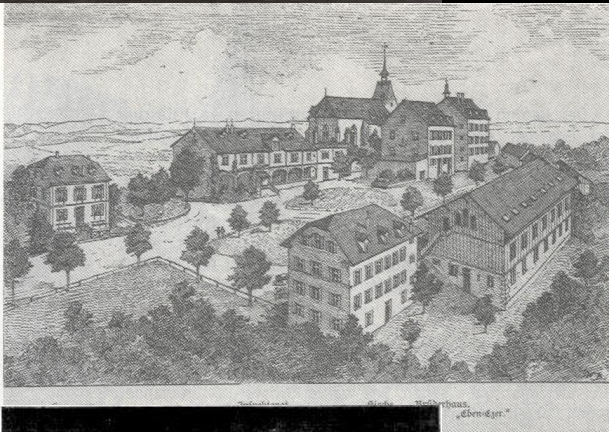
השלישית אף היא מוסד ידי בני כתה זו אשר כוננה במרחק של שלושת רבעי שעה מיפו, ויקראו שמה "שרונה", אדמת חול היתה הארץ מדי קנותם אותה, וקטב מרירי שלט שמה אשר תבע וגם לקח קרבנותיו. אך עתה כגן-עדן הארץ לפנינו. ערבות חול היו לשדות פוריים, ורוח צח מבריא, מרפא, מנשב בין עצי חמד אשר נטעו.

הרביעית גם היא על ידי הטמפלר כוננה בעמק רפאים סמוך לחומת ירושלים, קטנה היא בכמותה אך גדולה באיכותה, כי היא המרכז הרוחני לכל הכתה ההיא, בה מושב ראש חברתם הוא האיש

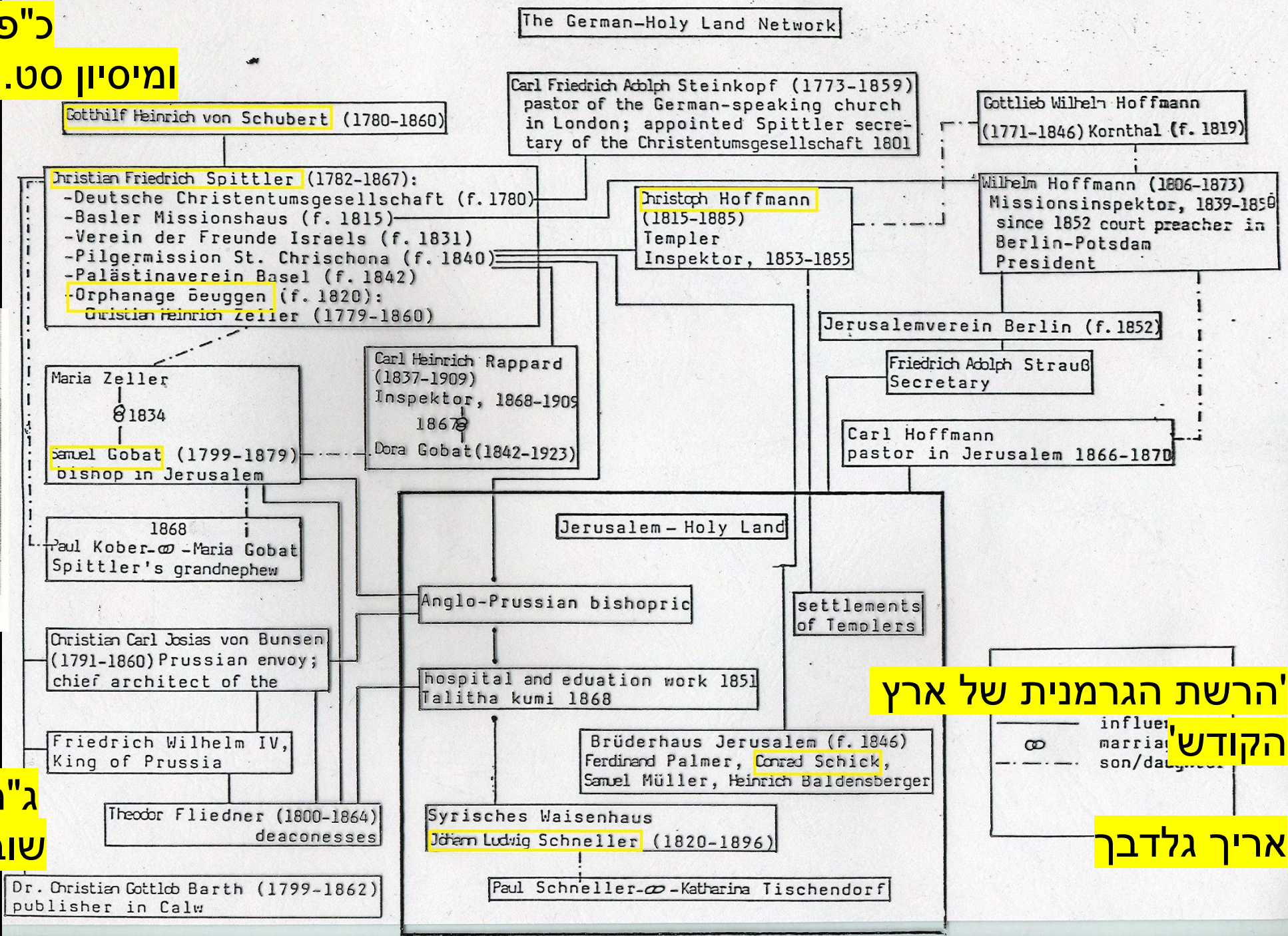

כ"פ שפיטלר
ומיסיון סט. קרישונה

ג"ה פון
שוברט

'הרשת הגרמנית של ארץ'

הקודש'

אריך גלדבר

ס י ז ט ט א ר

בשנת 1880 באו 4 פרחי-מטירונרס מגרמניה לארץ-ישראל. כמין נחשבו במוסד כנלר בירוקלים מקום שם נזרמן להם ללמוד את השפה הערבית ולהכיר את תנאי הארץ.

בעבור זמן עביר לנצרה ונהקבלו בירידות ע"י שני מטירונרס גרמנים שהציעו להם ללמוד יסוד ב ט י נ ס - ט א ר סבעמק יזרעאל. כרי להעביר תכנית זו שם אחר המטירונרס בשםם ל"אגודת ההיכל" בגרמניה ובקב חמישה באנשים ובאמצעים. האגודה רכבה להסכים לתכנית שתוך זמן קצר "לייסוד ישוב קטן בארץ ישראל ע"י אנשים ואמצעים גרמנים אין אנו מהנגרים בתנאי שימלא הארץ המתאים במקום שיוכל לנהל את הרבר, אולם כל זה אינו כגורר תכנון זכו כי מנחמו הוא לבנות בירוקלים מעלבה נוצרית ואז חבוא חריטבית גדולה שגם אנו נצטרף אליה. יסוד יסוד קטן יבנה אותנו בהתחביות חמיות ורומניות ללא תועלת ור- ריר ארנו מהסרני הראשית".

... אחרי 8 חרשים כל עבודה במקום עזבו המחריטבים האלה את ס י ט א ר והתפזרו בערי הארץ.

אכרי ס י ז ט א ר והסביבה ציינו כי מאז יסוד סל- טרנו של איברקים דרז לא כרר בתחון כזה במקום כי האהל כל המחריטבים האלה סבעמק עבב את התנפלויות של הבידואים.

הובל"ד ע"י
הח"ק ר י נ ק י ו
זל-אכ"ב

גניגר, כ"ה שנה
תשי"ח

מהר"ג
"חולדות אגודת ההיכל"
סל זר. לנגה.
הוצאת הוצמן, בירוקלים.
שנת 1890. קס"ז 218 ו-244

לנראה שסרם פתננח.

התקופה הכליונסית בתולדות שריר השאירה את היסוסה כפי אלה מטכנא שנמצאו אנו חפיות קוו המצא. דריטית-טריביל מתנבעת. בתקופת הצלבנים עבר בנראה הישוב למקומו של גאם. הצורה צלבנית מהנאה הרים כיכורה את השם עקרי-באניס פולחאנדינא EINHUNDIG ונראה שלחקקה זו שייך שיר של רצפת פספס בגודל של 20:20 פיס מאב צור ופה וללא עקבות ציורים. שיר זה גהלה לפני עים מספר בקרבה סכנת התבאות של היום (ליתר דוק: בין שתי הסכיות).

שרירי סבצר שנבנה על גבעת כניסס ע"י המושל הערבי דאהריאל-עטי בשנת 1750. כנראה לשם שמירה הרך. מואדי ערה לעכו בידתו והי נכרים עיר מענח 1873.

ג" טניס. גני העיכלי ויח להחייב כל ובצנתי בשנת קאמ (באותה תקופה נעשו עור כמה נאצות התיקנות של גרמים בעמק כסיסוכיה חיא שיכרן ובסינמסאל חיא גניני. בכל המקורות הללו פום לוואלהים וכיהילחם ככסלו הנסיונות בשל הקרות הנזה שהיוסיה תללים בין המתעבים) על גבעת שריר עלו א נפסות וער טהרה היו טוכרהים לעיבה חיק שהקדחת הפילה בהם חללים: 10 מבוניים ר2 ילדים.

קרקעות העמק ברשן על ידי שיריק בשנת 1880 יבנוך זה. ארמות שריר. שלרשים שנה אחרי יח מצין החוקר הטרכני שומאכרי שיערש את ספה א"י כשביל המפלכטין אקספלוריישן פינדל. במקום הזה 52 כולס עב וצ2 חושבים. הראשונים שהתבנו שצלו על הגבעה שוב לא מצאו סאן אלא הריסות. אלפי צגלות "חריכת" (כל צרבי בעל ערך חנקני רכ הגיעי מאספה ימפולה נכנים המצטבר במסך חרות) נחפרו והובלו לעזרה אלים בתוך יח לא נמצא כל דבר בעל ערך מיוחד, קרט למבעת חותם מבחכת רכה הטיטאת את השם עברא ללח לא שיק. תא כנראה שמו של בעל הנכסים או המפקח הערבי שבמקום.

ולחשלמה התמנה על רציפות הייסוב במקום הזה ככל התקופות ראוי לציין שיעור לפני התחלת החיטובתו במקום הזה. יעבה קבוצה יחידה על ארמות כניבה. טורסק. באמצעות בא חמו טרז כל מנצרת. הציע לאליעזר שריר. אכרי חתונה לטחן חתום חרשים חירשים טרק בעקלאות שיקבלו לציבד בחכיה. (טרי) ונכיסם (שריר). שריר עברה קבוצת של 4 חכיים. חתונה היוג הכבוצה נקבלת ורעים חולייאה לקיום בכך 2 ליי. ת כלל הפצורה כל כל עד לסק חחצה על מחצה גם היכיל. לאחרי סילוק החלואה החזרים ג-עיסוד יחידני החבסא בחרישה בטוקים וביכולים קציר במקצרה. כתום שנה של עכירה באמצע נשאתה

שריד, 25 שנים
לקיומה, 1951

16 ראה למעלה הערה 3 עקי א.
17 על החיטובות בני החיכל בנניס יאה. היילות אנוח חירקלי סאב ט לאונה
הצאה הופמן ירושלים 1880. המרימס מנכאים בשריר איי (וסמה) סאב ט ילנאי צ 175.
18 ימאוד הכפר כניסס טונא כריר הכוכר לעיל של סך-סאב.

המושג 'ביצות' הפך לשם-לוואי המתאר את המצב בעמק-יזרעאל לפני התחלת ההתיישבות היהודית בו. מושג זה חדר לתודעה הציבורית דרך תיאורים שונים של ראשוני המתיישבים בעמק ומופיע בספרות היפה, ספרי-לימוד ועוד. המושג 'ביצות' מקפל בתוכו לא רק את הנוף הפיסי – אזור מוצף מים, אלא גם דימויים נוספים, כגון 'שממה', 'שימון' ובעיקר 'קדחת'. הביצה מורה על היות האזור ריק מאנשים ומפעילות חקלאית, וזאת בסתירה מוחלטת לנוף שנוצר לאחר ההתיישבות היהודית בו. הנוף העשוי בידי ההתיישבות הציונית בעמק מסומל על-ידי מושגים, כגון 'שדות מוריקים', 'תחיית האדמה', 'התיישבות מודרנית'. מושג ה'ביצות' מתקשר אפוא באופן הדוק עם המוות, ואילו ייבושן מתקשר עם החיים והתחייה.

ב-1921 סייר שמואל דיין בגבעת מהלול הסמוכה לנהלל של היום, ותיאורו שלהלן הובא במקומות רבים:

...עד מהרה הרגשנו כי על קברים דורכות רגלינו... לעיננו, לצד מערב השתרע עמק דשן, רחב ידיים ורגלינו דורכות על קברים, על קברים נשכחים... הרוח הרעה המיתה שני ישובים לפנינו. והביצות שרועות מסביב, שחורות, אכזריות והן עטורות אגודות עצים כזר פרחים על מצבת קבר... על ליבנו עלה זכר חדרה וביצותיה. וכשירדנו מעל הגבעה ידענו כי כאן נבנה ישוב.³

תיאור זה מדגים כמה מיסודות המיתוס – ביצות, מוות, קברים, יישובים נטושים, ולעומתם – עזות ההחלטה להקמת נהלל דווקא באזור זה.

כידוע, במקביל לקניית אדמות נהלל ניקנו אדמות עמק-חרוד, וכך תיאר אותן ב-1932 יהודה אלמוג:

סבך של ביצות, ים גדול של קני-סוף גבוהים, שרב מחנק, ערב רב של יתושים וזבוכים... ראיתי את אדמת המארה הזאת ונתברר לי: העמק דורש קרבנות רבים, מאמצי לא אנוש ומסירות נפשות עד בלי גבול... מלחמה עזה תתלקח בביצה הזאת, לא על נקלה תוותר השממה על ה'חזקה' שיש לה משך אלפי שנים, כדי להפנות את מקומה לתרבות חדשה, תרבות של חלוצי עם מתעורר.⁴

תיאורים אלה של ביצות, מאבק האדם בהן ותקומה מגיעים אפוא משתי קצוות העמק – מחלקו המערבי, בנהלל, ומחלקו המזרחי, מאזור עין-חרוד. כמרכזן מופיעים תיאורים דומים ממקומות נוספים שבהם התבצעה ההתיישבות בעמק בשנות העשרים. תיאורים אלה הפכו לתדמית חזקה,

3 ש' דיין, נהללים, תל-אביב 1961, עמ' 31-32. דבריו של דיין נכתבו לאחר ביקור באדמות נהלל, בתקופת החורף (ראה שם, עמ' 30). לעומת זאת, ביקורו של א' בן-ברק באותו מקום בקיץ של אותה שנה השאיר בו רושם אחר (ראה להלן). מתעוררת השאלה, מהו משקלה של עונתיות הביצות ביצירת דימויו? יוסף וויץ מגדיר את המושג 'ביצה' כך: 'ביצה' אנו מציינים מקומות המכוסים מים רדודים עומדים או זורמים במהירות קטנה... (י' וויץ, מגמדה לרווחא, רמת-גן 1972, עמ' 64). בהגדרה לא נזכרת העובדה כי ביצה יכולה להיות עונתית. להיפך, בהגדרה נוספת באותו מקום מגדיר וויץ את המושג 'אדמות רטובות', וכך הוא מבליט את עונתיות האדמות הרטובות לעומת הקביעות של אדמות ביצתיות. מקווי המים בעמק-יזרעאל התפשטו בחורף והתכווצו או נעלמו בקיץ. אך הדימוי של הביצה כמקום שבו המים 'עומדים' הוסיף חיזוק לתפיסתם כמקווי-מים קבועים, והיינו ביצות. תיאורים, כגון אלה של שמואל דיין, עזרו וסייעו לקיבוץ של הביצות בנוף ובזמן.

4 מובא אצל צ' אבן שושן, תולדות תנועת הפועלים בארץ ישראל, תל-אביב 1966, עמ' 71-72.

האם היו או לא היו ביצות בעמק-יזרעאל?

הואיל ושאלה זו היא שאלת המפתח בוויכוח על המיתוס, לא נסתפק בנתונים מספריים (ראה להלן), אלא נוסיף ונביא מדבריהם של אנשים שהיו מעורבים בפרשה הייבוש. מוסר ייץ:

בשם ביצה אנו מציינים מקומות המכוסים מים רדודים עומדים, או זורמים במהירות קטנה מאד. קרקע מקומות אלה רווייה מים ואינה ראוייה לעיבוד חקלאי ולשימוש מבני... אדמות רטובות, הפסולות לגבי גידולים חקלאיים מצויות ברובו של עמק יזרעאל, בשדות הגליל העליון ועוד. התקנה להבראתן הוא הניקוז.¹³

ע' אטינגר כותב:

באדמות נהלל היו ארבע ביצות... כל הביצות נהוו ממי-המעיינות שנעצרו בזרמם ויצרו שטח-דגירה ליתושים, נושאי המלריה... שרידי החורבות שנשארו במקום ההוא מעידים על יישובים שנעזבו ונחרבו בעטייה של הקדחת. המושבה הגרמנית שנוסדה בסביבה ההיא לפני כשבעים שנה, נחרבה אף היא כליל. חלק מתושביה מתו והשאר עזבו את המקום.¹⁴

אלכס ביין כותב:

יותר דחופה היתה לפי שעה השאלה של הבראת המקום; לפני פתרונו המלא אי-אפשר היה לדבר על הקמת המשק. בכל הגוש [גוש מעלול (=נהלל)] נמצא מפוזרים שטחי-ביצות גדולים וקטנים... שני יישובים, אחד גרמני ואחד ערבי, כבר נכחדו בעטייה של המחלה הזאת (קדחת). שומם היה האיזור.¹⁵

ד"ר ישראל קליגלר, מנהל היחידה למלחמה במלריה, מעיד:

נהלל לפני פעולות הניקוז – מסביב לה היו מעיינות שנשפכו לוואדיות העולים על גדותיהם ומתפשטים בשדות ויוצרים ביצות נרחבות. התכיפות הגבוהה ביותר [תרגום והדגשה שלי, ה"ב] של מחלת המלריה היתה ביישובים החדשים בעמק-יזרעאל.¹⁶

ומוסיף ביין: 'המים זרמו אל שטחים נמוכים וגרמו ליצירת ביצות של האיזור. בגלל מספרם הרב של המעיינות המוזנחים האלה הייתה השכיחות הגבוהה של מלריה בכל העמק'.¹⁷ וכך גם דבריו של ברויאר: 'מעיינות ונחלים שלא היה מוצא למימיהם השתפכו על פני הקרקע והיו לביצות ושלוליות, קן מתמיד להדגרת הייתוש אנופלס, מעביר קדחת'.¹⁸ המחברים מצטטים בקצרה רשמי סיור של שמואל דיין בעמק-יזרעאל ובין היתר: 'והביצות שרועות מסביב, שחורות אכזריות... על ליבנו עלה זכר חדרה וביצותיה.

13 י' וויץ, מגמדה לרווחא, רמת-גן 1972, עמ' 64.

14 ע' אטינגר, עם חקלאים עבריים בארצנו, תל-אביב 1943, עמ' 136.

15 א' ביין, תולדות ההתיישבות הציונית מהרצל עד ימינו, תל-אביב 1976, עמ' 233.

16 Report of Dr. Israel Kligler and Medical Research Unit – for Year Ending August 31, 1923, p. 18; Israel J. Kligler, The Epidemiology and Control of Malaria in Palestine, Chicago, 1930.

17 ביין (לעיל, הערה 15), עמ' 29.

18 ברויאר (לעיל, הערה 10), עמ' 57.

'ברגל וש' שמאי,

'ביצות עמק

יזרעאל – אגדה

ומציאות',

קתדרה, 27 (ניסן

תשמ"ג)

ה' בירגר,

קתדרה, 30

(טבת תשמ"ד)

"מ" הקטנה בתחתיתו בערה בלבו של פינס ככתובת קעקע של עלבון.

תחת הכותרת "ארץ אוכלת יושביה", כינה פינס את החוקרים בשמות "פושקי שפתיים", "עושי מעשה זמרי", וסיפר מזכרו-נותיו.

"בסיוורנו בשטח ראינו את קברות הגרמנים שניסו להתנחל באותו מקום ומתו בקדחת. אחר-כך פגשנו ערבי זקן חורש בצמד שוורים.

"אתה קודח, יש לך סְחוּנָה? שאלתי אותו.

"לא, אמר לנו. אתם, כי תבואו, תהיה לכם מלחמה ארבע שנים, בדם שלכם יהיה איזה דבר שיילחם בכם, לאחר שתחלו ארבע שנים ותישארו בחיים, תמשיכו לחיות."

"ילדים מתים אצלכם הרבה? שאלתי אותו.

"כן, אמר, הזקנים חיים, והילדים, אללה לוקח אותם."

משולם נתן בנו מבט לחפור בקבר הטרי. לא דלות התעצמו מעט, עצרת "תשמע, משולם, תקש הוא הוסיף לחפור. ע הצדה.

"תקשיב טוב, משולם.

בכפר שלנו תמיד שומעים משהו מתוך האדמה. חלזונות מקי-צים, ציוצי תינוקות קודחים של גרמנים, גרגורי החנק של צבא סיסרא. עתה שמע משולם את צעקת מיתריו של אביו, גידי ידיו, שמורות עיניו.

משולם, יתום קשיש ונרפה שלא נטע עץ ולא ידע אשה, התחיל לבכות, נפל אפיים ארצה וקרא: "סליחה, אבא, סליחה."

מאיר שלו רומן רוסי

עם עובד / ספריה לעם

מאיר שלו
רומן רוסי
1988

Lein-Damm-Straße 39 *Meisiguet*
Geschichte des Tempels

von

Lehrer in Haisa.

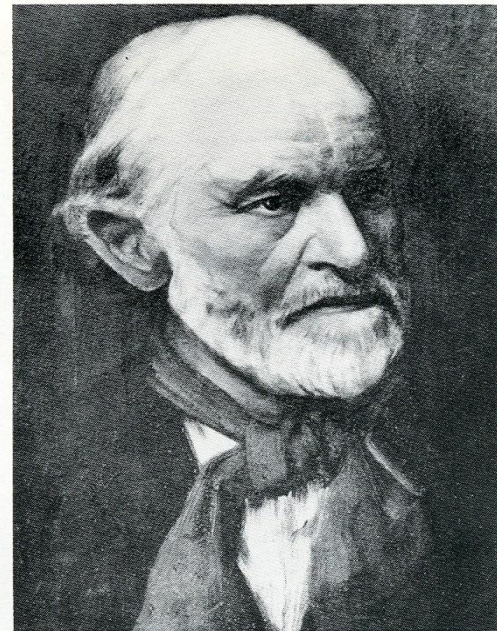
(Stuttgart, Christophstraße 12.)

1899.

פרידריך לנגה

תולדות הטמפלרים

ירושלים ושטוטגרט, 1899

7 Christoph Hoffmann

8 Georg David Hardegg

Leipzig 2. Aug. 1868.

Linken Freunde!

[illegible]

9 Abschied
2. August 1
geb. Bauma

2. August 1
geb. Bauma

1868 υοιοια

הרדג והופמן

מכתב הפרידה

של הופמן,

1868 υοιοια

Nachricht

über die

Anfänge der Ansiedlung des Tempels

im

heiligen Lande.

Von

Christoph Hoffmann,

Kellner des Tempels in Jaffa.

Zweite Auflage.

Stuttgart.

Druck der K. Hofbuchdruckerei von E. Greiner.

1870.

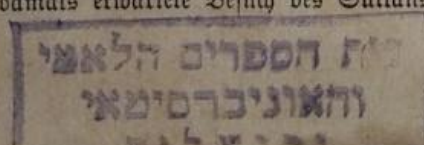
E28
40F (NA)2

50

Vorwort.

Als ich im Winter von 1868 auf 1869 bei einer Reise nach Nazareth die verlassene Stätte der Colonie in Samunieh sah, entstand in mir der Entschluß, die Erinnerungen an die dort gefallenen Opfer zu sammeln und durch Veröffentlichung dem Andenken zu erhalten. Hat König Ludwig von Baiern den auf dem russischen Feldzug gefallenen Baiern die Inschrift gesetzt: „auch sie starben für das Vaterland,“ so können wir mit noch mehr Recht auf die Gräber unserer Todten schreiben: auch sie starben für den Tempel in Jerusalem. Die Geschäfte der Anlegung eines Tempelpostens in Jaffa verschoben die Ausführung dieses Gedankens. Jetzt kommt die Nothwendigkeit hinzu, der Welt von dem Ursprung, Ziel und jetzigen Stand des Tempelunternehmens im heiligen Lande einige Nachricht zu geben, da dieses Unternehmen nicht „im Winkel“, sondern auf einem Schauplatz vor sich geht, auf den seit Jahrhunderten die Blicke der Nationen gerichtet sind. Die Eröffnung des Suezkanals, die in wenigen Tagen vor sich gehen soll, und die dadurch veranlaßten Besuche des Kronprinzen von Preußen, des Kaisers von Oesterreich, des Sultans* und vieler hochgestellter Männer, Besuche, die nicht bloß dem Canal, sondern auch den Erinnerungen Palästina's gelten, können das Gefühl, daß wir

* Der damals erwartete Besuch des Sultans ist unterblieben.

כריסטוף הופמן

על ראשית התיישבות

הטמפלרים בארץ הקודש

שטוטגרט, 1870

des Lebens? Diese Frage wird in den vorstehenden Ausführungen nicht gestellt, erscheint mir aber sehr wichtig.

Ehr. Schrempf weist seine Hörer und Leser immer wieder darauf hin, daß das menschliche Sehen und Streben nach Glück nicht ein Endzweck ist, sondern nur ein Mittel zum Zweck: durch unser Streben nach Glück sollen und werden wir in Situationen gelockt und geführt, in die wir sonst nicht kommen, in denen wir aber dies und das lernen sollen, erzogen werden. Unser Streben nach Glück ist also der teils angenehme, teils unangenehme „Wohlfühl“, der uns in die Schule des Lebens (oder in die Schule Gottes) bringt und in dieser Schule auch festhält.

An einem Beispiel sei das noch verdeutlicht. Um die Zeit unserer Volljährigkeit sehen wir in der Ehe ein höchst erstrebenswertes Glück. Indem wir Schritte darauf zu machen und uns an einen Lebenskameraden binden, müssen wir auch allerlei Verpflichtungen auf uns nehmen. Wir müssen für unsere Familie sorgen und uns in unsern Kameraden schliken. Und vielleicht ist gerade das der wichtigste Zweck der Ehe. Ohne unser Streben nach Glück würden wir uns wohl kaum in das „Ehejoch“ begeben. Ganz ähnlich liegt dann die Sache mit unserm Streben nach dem Glück der Freundschaft und anderer menschlicher Gemeinschaft. Auch wenn also unser Streben nach Glück nie vollständig befriedigt wird, es hat trotzdem seinen guten Sinn.

Samunie.

Eine Szene aus dem Leben der ersten schwäbischen Siedler in Palästina
Von Karl Götz

Vorbemerkung. Wie unsere Leser aus „Warte“ Nr. 12 1933 wissen, wurden bei der Einweihung des Gedendsteins an die ersten Kolonisten in Samunie Szenen aus deren mühevollen Leben dargestellt, die auf alle Zuhörer tiefen Eindruck machten. Ihr Verfasser, Lehrer Karl Götz, der 3 Jahre an der deutschen Schule in Bethlehem gewirkt hat, hat mit dieser Aufführung den Tempelkolonisten gleichsam ein Abschiedsgeschenk gemacht, denn er verließ bald nach jener Feier das Land, um wieder in den Heimatsschuldienst zu treten. In freundlicher Weise hat er die Arbeit seiner fleißigen Feder, die der Heimat so oft von den Palästinaschwaben berichtete, zur Veröffentlichung in der „Warte“ zur Verfügung gestellt. Hierfür, wie für alle die andern treuen Dienste, sei ihm auch an dieser Stelle herzlich gedankt.

Personen:

1. Matthias Bez, Kolonist aus Mägerkingen, Württ.,
2. Marie Bez, seine Frau,
3. Johannes, Christian und Mariele, ihre Kinder,
4. Jakob . . . , ein anderer Kolonist aus Mägerkingen,
5. Martha . . . , Christiane . . . , zwei Kolonistinnen,
6. 4 türkische Gendarmen aus Nazareth,
7. Aggila, ein Beduinenscheid,
8. Beduinen, dessen Begleiter.

In feister, öder Gegend bei Samunie am Rande der Jersaleebene sieht man die Anfänge eines grob gemauerten Hauses. Davor brennt zwischen einigen Feldsteinen ein Kochfener. Daneben liegt ein großes Bündel mit Küchengeräten und einfachem Hausrat. Links im Vordergrund sitzt Matthias Bez, im Hintergrund, den Kopf in die Hände gestützt, neben ihm stehen Hache und Schaufel. Aus der einfachen

Wie groß mein Leben in Zukunft sein wird, weiß ich nicht. Aber das Glas dreht! Se hat auf uns los wolla. Aber der Johannes hat se grad no mit ma großa Stoi verdunkelt.

Marie: O saget mer neg mehr von dem oheimlichen Jieser! Hent er eure Stoi scho jammetrage? Der Vater will morga wieder weiterbau. (Zu Matthias): Woisch, 's gschiest wär ja, ma liebt's Baua bleiba ond ging fort.

Johannes (ihre etwa zwölfjährige Bub ist inzwischen nähergekommen): Ja, Mutter, mir send fertig. Mir send bis auf den Berg naufkomme. Do hent mer von weitem wieder a paar so Beduina gseha. (Zum Vater) Onter so ma Stoi hemmer au wieder zwei so Denger gfinda, wo so elend steha können, wia hoisch merz denn au gschwend, Vater?

Matthias: Skorpion, passet net auf, daß se euch net stecht!

Christian: Oelt Mutter, so Denger hot's en Mägerkinga koine ghe? — Mutter! — Mutter, moins! d'Stara seiet en mei Starahäusle neiganga, wo i em vorlaga Wenter gmaacht han? Hanga dat's glaub i guat. Ganz em obersta Giebelwinkel drin, grad überm oberste Lädle.

Mutter: Oh Bua!

Johannes: Vater, können mir heut nacht scho em Haus drens schlofa? Woisch, mer mer no mei Bettdecke mithättet, dui mit dene viele blaue ond rote Viereckla dren. Heut nacht hat's mi so gforra do druß em Freia ond die Schmoka hent mi so gftocha.

Christian: Wenn dees d'Großmutter wissa dat, daß mir ontorem freia Hemmel schlofet. Se hat allamal gllait, dees daat bloß d'Handwerksburscha.

Matthias: Ihr können eure Strohsäck derweil mittraga. 's isch ja freile no koi Dsch drauß, aber der Wend bloß doch net so arg nei.

Johannes: I frag mein glei nei ond em Mariele sein au. (Geht mit Christian ab.)

Matthias: I glaub, heut nacht will au der Gottlieb zu ons reilige, weil en dera Höble, wo se gllchofa hent, no der Scherle liegt, der heut morga gftorba ist. Mer müsst en morga vergraba. Wenn es no scho seiner Mutter gschriebe het.

Marie: O Matthias, allaweil gftorba, gftorba, gftorba! Seie e en dem Land ben, han e koi Wort so oft gheört wie dees. I glaub, i halt's nenne aus. I moi da ganz a Tag, 's Herz brech mer no. Do zwische dene Stoi lieget zwei von meine Kinder begraba. Schreie können e, wenn e dradenk. Se datet jekt en Mägerkinga mit de Kloine en d'Schul gange ihre Schiefertasla ontorem Arm. I ka mers gut denka, wie se holkomma datet. Wie se henters Stoffels Carta romkomma datet. Und jekt lieget se do dren! (Sie schluchzt.)

Matthias: Majst net emmer dra denka, Marie.

Marie: Jo, i muß dra denka. Guck doch unser Mariele a, se sieht au scho ganz weiß. Ond es hats da ganz a Tag so gftorba ond gschüttlet. I glaub, dui kriegt au des böse Fieber. Lieber Herrgott em Himmel, laß mer doch meine Kinder. Mir send ja bloß en des Land komma, daß mir dein Willa do können ond recht ond guat mitinander lebet als rechte Brüder ond Schwestern. Viel doch dem großa Sterb oimol Eihalt!

Mariele (achtjährig, kommt aus dem Haus. Sie ist gekleidet wie die Bauernmädchen auf der Alb): Mutter guck do drüba sliagt wieder a ganzer Schwarm Heuschrecka. Se verdeckt a ganz Stück vom Karmel. Der Sonderedeker moi se seiet scho über onser Gegend nom. Bei ons rom seie so viel Jompfig.

Matthias: Es wär a Glück, wenn mer verschon

bleibet von en. Dia datat voll freissa, was ons d'Diab

thias Hessenauer, Oberstetten, gest. 16. 7. 1868, begr. Samunie;
org Hessenauer, Oberstetten, gest. 14. 7. 1868, begr. Samunie;
Hessenauer, Oberstetten, von der englischen Mission in Ramallah zum Missionsarzt erzogen, lebt, wo? rbara Hessenauer, Oberstetten, gest. 3. 8. 1868, begr. Samunie oder Nazareth?
sa Hessenauer, Oberstetten, gest. 8. 8. 1868, begr. Samunie oder Nazareth?
chael Wartig aus Bayern, gest. 25. 6. 1868, begr. Samunie;
thias Bez, Mägerkingen, gest. 10. 10. 1901, begr. Haifa;
u M. Bez, Mägerkingen, gest. 22. 8. 1875, begr. Haifa;
ristiane Bez, Mägerkingen, gest. 1. 7. 1868, begr. Samunie;
abeth Bez, Mägerkingen, gest. 2. 7. 1868, begr. Samunie;
ia Maria Bez, später Frau Dadoti, gest. 17. 3. 1925, begr. Haifa;
innes Bez, gest. 19. 7. 1907, begr. Haifa;
a Bez lebt in Haifa, geb. 21. 8. 1866 in Mägerkingen. j. aus Tieringen O.A. Balingen, gest. 26. 6. 1868, begr. Samunie;
rie, aus Tieringen O.A. Balingen, gest. 29. 11. 1867, begr. Samunie;
eler, aus Tieringen O.A. Balingen, gest. 1. 12. 1867, begr. Samunie;
tha Beck, Braut von L. Hipp, gest. 1. 11. 1868, begr. Haifa;
thea Bez, als Frau Alimann, gest. 10. 9. 1877, begr. Haifa.

der Gründer unserer Gesellschaft im Winter 1868, 69 r Reise nach Nazareth die verlassene Stätte der n in Samunie sah, sagte er den Entschluß, die ngen an die dort gefallenen Opfer zu sammeln und eröffentlich dem Andenken zu erhalten. Mit agt er am Schluß seines Denkscheitens, können die Gräber unserer Toten sehen: „Auch sie starben dee des Tempels in Jerusalem.“

übergebe hiemit diesen Denkstein zu Schutz und r Tempelgemeinde Bethlehem.

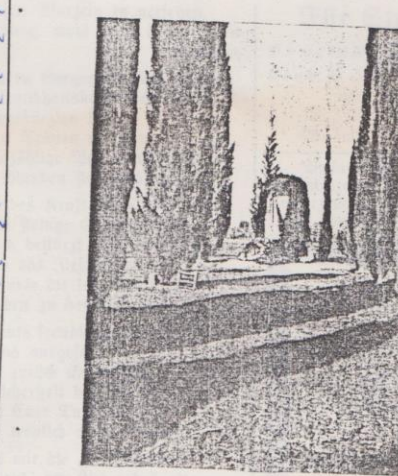
Weihstunde am Gedenkstein

eglen Ph. Wurft für die Tempelgemeinde Haifa, d für Jerusalem, Gott. Waaner für Samunie.

hat

innerchor, zusammengeführt aus Mitgliedern der Männerchöre, schloß die Feier mit dem Liede: „Wir glauben all an einen Gott, wohnt im Himmel oben.“

Auf jeder ihn nach eigener Weisheit, gering ist aller Worte Preis. Die Tat nur, die Tat nur, die Tat nur kann ihn loben. (Heim

Der Gedenkstein auf dem Friedhof von Bethle

siedler zum Ausdruck kam. Erschütternd war die Mutter Bez um ihre Kinder, hart das Los der Wunderbar das Gottvertrauen der Schwergedrückten. Alle standen unter dem tiefen Eindruck des Nur zu bald mußten viele heimwärts eilen. Das war zu Ende! Möge es allen zum Segen gereiche Unmittelbar vor der Aufführung trug Lehm mann, Jerusalem nachfolgendes Gedicht von E. Ha vor.

Die ihr versammelt seid zu weihvoller Stund
Der frommen Pioniere Denkmal einzuweihn,
Vergönnet mir für kurze Augenblicke
Aufmerksamkeit den Worten eines Manns zu
Der hinweist auf das Ziel, wonach die Väter
Auf die erhabne Pflicht, in der sie lebten.

Aus deutscher Heimat, aus den wälderreichen
In dieses Land hat nicht sie hergezogen:
Jaffaner Gärtenpracht mit der Orange Gold,
Nicht Karmels Schmelz, nicht reichen Kornfeldes
Nicht halchten sie nach Erdengütern eitlem Glanz
Als sie ihr Leben mutig schlugen in die Schanz

Was aller Zeiten edle Geister hat bewogen,
Das Ziel, für das wir alle sollten stehn:
Es ist der Freiheit wahrer Hort auf Erden,

Totenliste der ersten Ansiedler in Medjedel, Chnefis und Samunie.

1. Ludwig Hipp aus Mägerkingen, gest. 18. 9. 1867, begr. Medjedel;
2. Philipp Hochstetter, Groß Altdorf, gest. 17. 5. 1869, begr. Haifa;
3. Frau v. Ph. S., später Frau Stäbler, gest. 1899, begr. Jaffa;
4. Karl Heuschele, Ostweil, gest. 2. 2. 1894, begr. Haifa;
5. Frau S. geb. Hesselbaler, gest. 1883, begr. Jaffa;
6. Hieronymus Sonderedek, Alldingen, gest. 1879, begr. Jaffa;
7. Johann Hessenauer, Oberstetten, gest. 21. 9. 1867, begr. Medjedel;
8. Gottlob Appinger, Erdmannshausen, gest. 20. 8. 1867, begr. Chnefis;
9. Christ. Alimann, Medelsbach, gest. 8. 3. 1904, begr. Haifa;
10. Jakob Hefelschwerdt, Zwerenberg, gest. Juni 1920, begr. Helouan;
11. Michael Hessenauer, Oberstetten, gest. 16. 7. 1868, begr. Samunie;
12. Georg Hessenauer, Oberstetten, gest. 14. 7. 1868, begr. Samunie;
13. Hessenauer, Oberstetten, von der englischen Mission in Ramallah zum Missionsarzt erzogen, lebt, wo? Samunie oder Nazareth?
14. Barbara Hessenauer, Oberstetten, gest. 3. 8. 1868, begr. Samunie oder Nazareth?
15. Anna Hessenauer, Oberstetten, gest. 8. 8. 1868, begr. Samunie oder Nazareth?
16. Michael Wartig aus Bayern, gest. 25. 6. 1868, begr. Samunie;
17. Matthias Bez, Mägerkingen, gest. 10. 10. 1901, begr. Haifa;
18. Frau M. Bez, Mägerkingen, gest. 22. 8. 1875, begr. Haifa;
19. Christiane Bez, Mägerkingen, gest. 1. 7. 1868, begr. Samunie;
20. Elisabeth Bez, Mägerkingen, gest. 2. 7. 1868, begr. Samunie;
21. Anna Maria Bez, später Frau Dadoti, gest. 17. 3. 1925, begr. Haifa;
22. Johannes Bez, gest. 19. 7. 1907, begr. Haifa;
23. Lydia Bez lebt in Haifa, geb. 21. 8. 1866 in Mägerkingen.
24. Merz, aus Tieringen O.A. Balingen, gest. 26. 6. 1868, begr. Samunie;
25. Scherle, aus Tieringen O.A. Balingen, gest. 29. 11. 1867, begr. Samunie;
26. Beckeler, aus Tieringen O.A. Balingen, gest. 1. 12. 1867, begr. Samunie;
27. Martha Beck, Braut von L. Hipp, gest. 1. 11. 1868, begr. Jaffa;
28. Dorothea Bez, als Frau Alimann, gest. 10. 9. 1877, begr. Jaffa.

קרל גץ (המורה בבית לחם), 'סמוניה'
הועלה בטקס חנוכת המצבה, 1933

רשימת המתיישבים הראשונים, 1933

פיליפ
הוכשטטר
אבן המצבה
עם מציאתה
וכיום

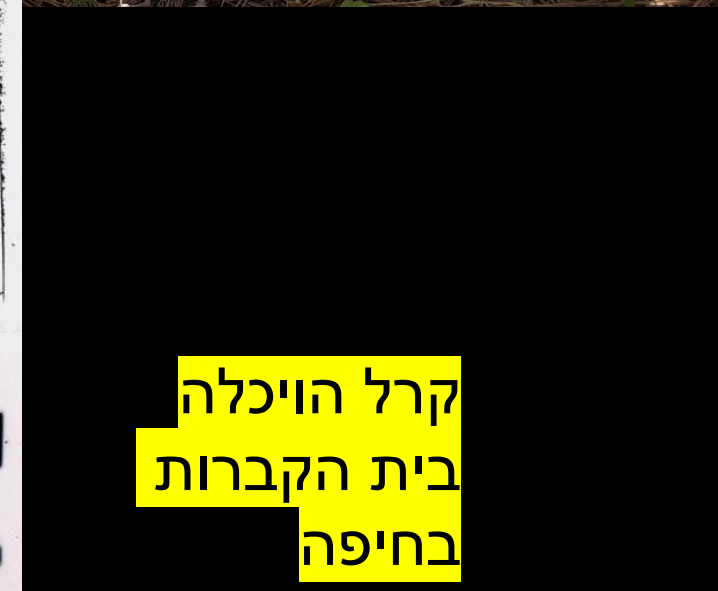
מצבת הזכרון
למתיישבים בסמוניה,
כניפס ומג'דל

Grabstein Philipp Hochstetters auf dem Tempels Friedhof zu Halls (seit 1875), vorher auf dem westlichen Friedhof

Grabstein des Tempelers Karl Henz -Seite auf dem Friedhof zu Halls

קרל הויכלה
בית הקברות
בחיפה

קירשנהרדטהוף

נוודים בעמק יזרעאל
ארכיון הכנסייה בשטוטגרט

פיליפ הוכשטטר (ימין)

כריסטיאן אפינגר

מוצגים בתערוכה בשטוטגרט

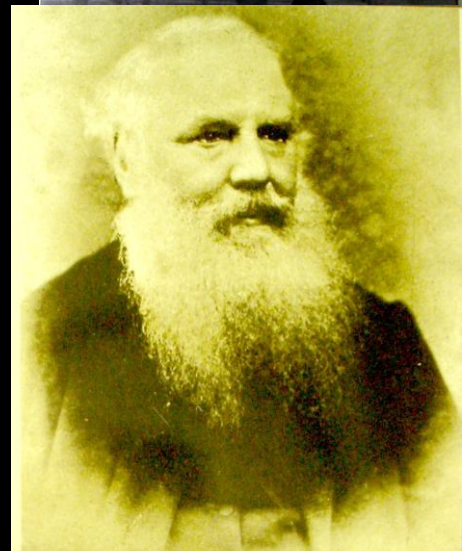
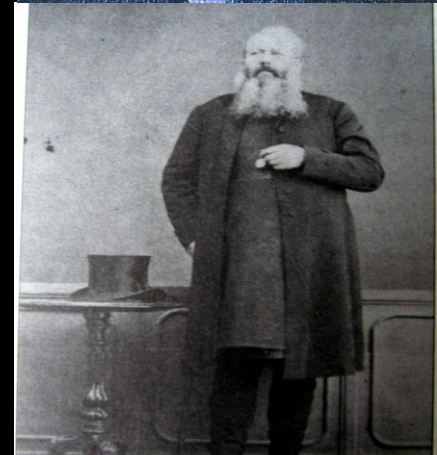
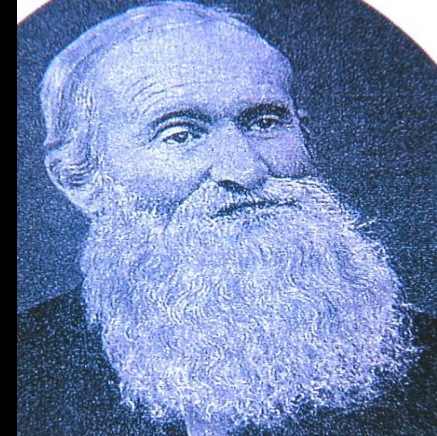
Eingabe darzulegen und gegen den Ausschluß der Gemeinde Kirchenhardtthof aus der Landeskirche zu protestieren, und zu diesem Zweck später eine zweite Synode zu veranstalten. Über diese erste Synode wurde in verschiedenen Blättern meistens wegwerfend berichtet. Der Staatsanzeiger für Württemberg brachte zwar einen wohl hie und da ungenauen oder unklaren, aber doch im ganzen ziemlich unparteiischen Bericht, während der Stuttgarter Anzeiger seinen Spott nicht derb genug ausdrücken konnte; er sagt unter anderm: „Was muß man noch erleben in unsern Tagen! Nicht bloß der Papst will ein Konzilium berufen, auch unser Württemberg hat dieser Tage ein solches gehabt. Eine Anzahl Menschen, Männer und Weiber kommt zusammen, sie haben eine Art Ausschuß, einen Präsidenten an ihrer Spitze. Sie diskutieren, über was? Ihr meint vielleicht über Gewerbefreiheit, über das Zollgewicht, über die Einheit Deutschlands, über die hohen Fleischpreise? Ihr täuscht euch. Die Schlechtigkeit der Menschen ist ihr Thema. Nicht diesen oder jenen faulen Fleck fassen sie ins Auge, alles ist schlecht: die Race, die Familie und gar auch — Gott sei bei uns! — der Staat ist verdorben. Daß dies bei der Kirche in nicht geringerem Grade der Fall ist, versteht sich von selbst; ja sie trägt die größte Schuld daran. Auch die Schulmeister thun ihre Pflicht nicht. Alle bisherigen Bemühungen, die Quelle von Not und Jammer, Irrtum und Verbrechen zu verstopfen, wollten bis heute nicht ausreichen, die armen sterblichen Menschen zu kurieren; jezt erfahren wir es am 8. Februar 1860, wo der Fehler steckt und wie zu helfen ist. In Jerusalem muß ein Tempel gebaut werden, zuvor aber müssen wir den geistlichen Tempel in unsern Herzen aufrichten.“

Ähnliche Berichte erschienen im evangelischen Laienboten und andern Tagesblättern.

Durch eine Korrespondenz vom 1. März nahmen die Missionszöglinge: Eppinger, Heuschle, Hochstetter und Sonderecker Abschied von den Freunden in Deutschland, um nach Palästina zu gehen. Hier angekommen fanden sie zunächst Aufnahme in der Waisenanstalt Schnellers, wo sie Gelegenheit hatten, die arabische Sprache zu erlernen und mit den Landesverhältnissen bekannt zu werden. Wegen dieser Aufnahme der Missionszöglinge wurde aber Schneller von den kirchlichen und pietistischen Kreisen angefeindet. Die Zöglinge sollten

eigentlich 1 Jahr in Jerusalem bleiben, allein sie gingen schon im September nach Nazareth, wo sie von den Missionaren Zeller und Huber freundlich aufgenommen wurden, die ihnen rieten, eine Ansiedlung in Sinschar in der Ebene Jesreel zu unternehmen. Zur Durchführung und Erweiterung dieses Unternehmens forderte Zeller einen Nachschub tüchtiger Leute und Geld. Der Ausschuß lehnte jedoch die Beteiligung und Verantwortung einer solchen Ansiedlung ab und stellte den Missionszöglingen frei, entweder von dem Plan abzustehen, oder ihn auf eigene Verantwortung durchzuführen. Hierbei erklärte der Ausschuß: „Die Gründung einer kleinen Ansiedlung in Palästina mit Leuten und Mitteln aus Deutschland verwerfen wir im Grundsatz nicht, wenn dieselbe von einem tüchtigen Manne an Ort und Stelle geleitet wird; allein dieses Unternehmen gehört nicht zu unserm festgestellten Plan. Unsere Pläne sind die Aufrichtung einer christlichen Regierung in Jerusalem und die Kolonisation im Großen, bei welcher wir selbst mitgehen würden. Die kleine Kolonisation würde uns in endlose Kleinigkeiten hineinziehen, unsere geistigen und materiellen Kräfte nutzlos verschlingen und uns von der Verfolgung der Hauptzwecke abhalten, und die Welt, nach unsrer Voraussicht, um ein gescheitertes Projekt bereichern.“

Am 19. April, dem Todestage Melancthons, fand die zweite Synode zur Wiederherstellung des geistlichen Tempels statt. Es wurde auf derselben die erwähnte Eingabe an den König ausgearbeitet und eine Deputation gewählt, bestehend aus den Herren: Ch. Hoffmann, G. D. Hardegg, Ch. Paulus und M. Frank, die diese Schrift dem Könige überreichen sollte. In dieser Bittschrift war zunächst der bisherigen Bemühung des Ausschusses, die vorhandene soziale Krankheit aufzudecken und die Ursachen und Heilmittel darzulegen, sodann des dafür erfolgten Ausschlusses aus der Landeskirche erwähnt. Dann war die soziale Krankheit selber geschildert und auf die Weisagung der Propheten von den herrlichen Zuständen, die auf der Welt zur Herrschaft kommen sollen, sowie auf die Bestimmung des Menschen und insbesondere auch der Stadt Jerusalem hingewiesen, besonders weil dieser Punkt vom Konsistorium als Anklagegrund gegen die Gemeinde zu Kirchenhardtthof gebraucht worden sei, wie aus einem Erlaß derselben vom 4. Dezember 1856 hervorgehe, in

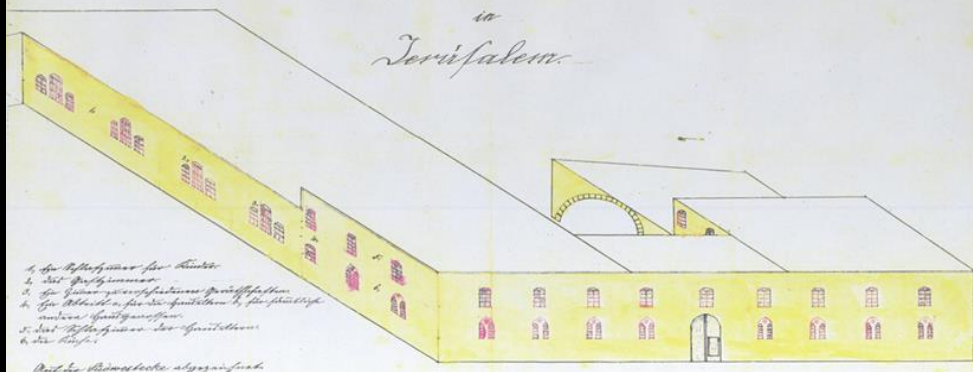
שנלר
גובאט
שיק

לנגה, תולדות הטמפלרים
על יציאת הארבעה

Das Syr: Waisenhaus

Jerusalem

1. der Kellerraum für Kinder
2. der Kellerraum für Lehrer
3. der Kellerraum für die Waisen
4. der Kellerraum für die Waisen
5. der Kellerraum für die Waisen
6. der Kellerraum für die Waisen

21 Das Syrische Waisenhaus mit Lehrer und Schüler um 1875.

הוצאות 1861
בית היתומים הסורי

המבנה בערך 1865, 1875

Verrechnung der Ausgaben, von der 3. Darunterbühligten

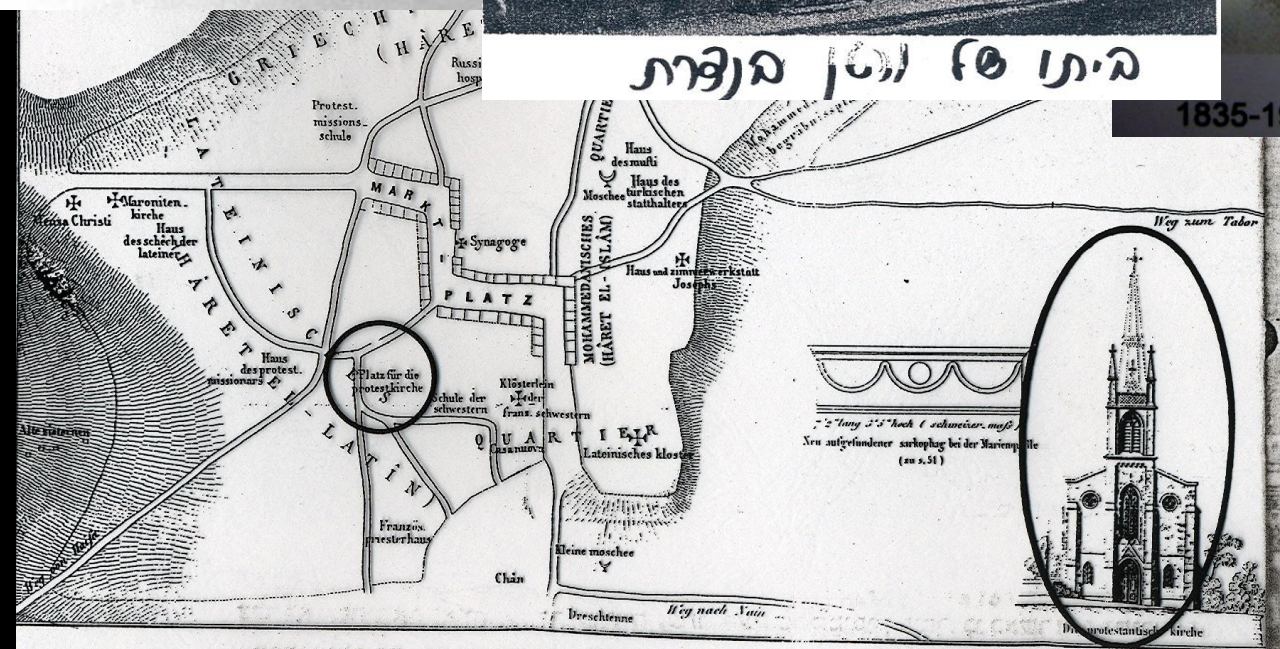
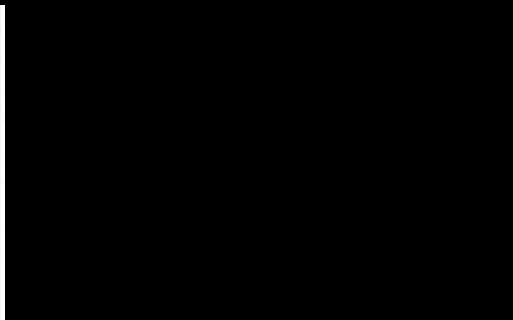
- 1, Familie Schneller, die neben ihrem eig. Verdienste auf folgende Weise
- 2, die Chrischona Brüder, von 17 Juli - 17. Novbr. auf 3/4. Tag. wöchentlich
Kaufmann, Blessing, Eggert, Möhl, Haiger. &
Brandeis mit 67. Tag
- 3, die Hirschenharthof Brüder, Fleischele, Hochstetter, Egginger, Sandercher
die von 10. April - 31. Juli alle fünf Wochen
1 - 17. August - 17. Sept. - 17. Okt. - 17. Novbr.
28. August - 14. Sept. - 14. Okt. - 14. Novbr.
15 - 25. Sept. - 15. Okt. - 15. Novbr. - 15. Dezbr.

Die Rechnung jeder Parthei stellt sich folgendermaßen:

Monat	A. Schneller	Chrischona Brüder	Hirschenharthof Brüder
	1. Gewinnaufw. 2. Lernaufw. 3. Zusammen	1. Gewinnaufw. 2. Lernaufw. 3. Zusammen	1. Gewinnaufw. 2. Lernaufw. 3. Zusammen
Januar	- 255. - 255. -	- - -	- - -
Februar	88.10. 136. - 224.10.	221. - 343.30. 564.30.	- - -
März	269.15. 226.5. 495.20.	741. - 565.5. 1306.5.	- - -
April	76. - 28. - 104. -	100. - 70. - 170. -	- - -
10-30	199.30. 40. - 239.30.	499.15. 100. - 599.15.	400. - 60. - 460. -
Mai	- - -	828.5. 257.20. 1085.25.	662. - 206. - 868. -
Juni	7. - 10.20. 17.20.	505. - 636.10. 1141.10.	404. - 509. - 913. -
Juli	- 71.15. 71.15.	690. - 360. - 1050. -	552. - 288. - 840. -
August 1-16	100.30. 69. - 169.30.	250. 345. 595. -	200. - 141. - 341. -
17-28	1. - - 1. -	360. 185. 545. -	216. - 104. - 320. -
28-31	4.20. 4. - 8.20.	140. - - 140. -	28. - - 28. -
September 1-14	92.10. 75. - 167.10.	228.5. 125. - 353.5.	45.25. 25. - 70.25.
15-25	82.12. 18.20. 100.32.	205.30. 38. - 243.30.	123.18. 16.35. 139.53.
25-30	51.3. 172. - 223.3.	255.15. 430. - 685.15.	- - -
Oktober	266.15. 156. - 422.15.	799. 468. 1267. -	- - -
Novbr.	- - -	606. - 69. 675. -	- - -
	1238.25. 1270.20. 2508.45.	6518.30. 3992.30. 10511.20.	2631.5. 1249.35. 3881.

Die Höhe der Gewinnaufw. ist: bei A. 1238.25. bei B. 6518.30. bei C. 2631.5. zusammen 10388.20.
Die Höhe der Lernaufw. ist: bei A. 1270.20. bei B. 3992.30. bei C. 1249.35. zusammen 6512.85.
Die Höhe der Ausgaben ist: bei A. 2558.45. bei B. 10511.20. bei C. 3881. zusammen 17950.65.

הרקע: ביסמרק, מולטקה מלחמות פרוסיה 1864-1871

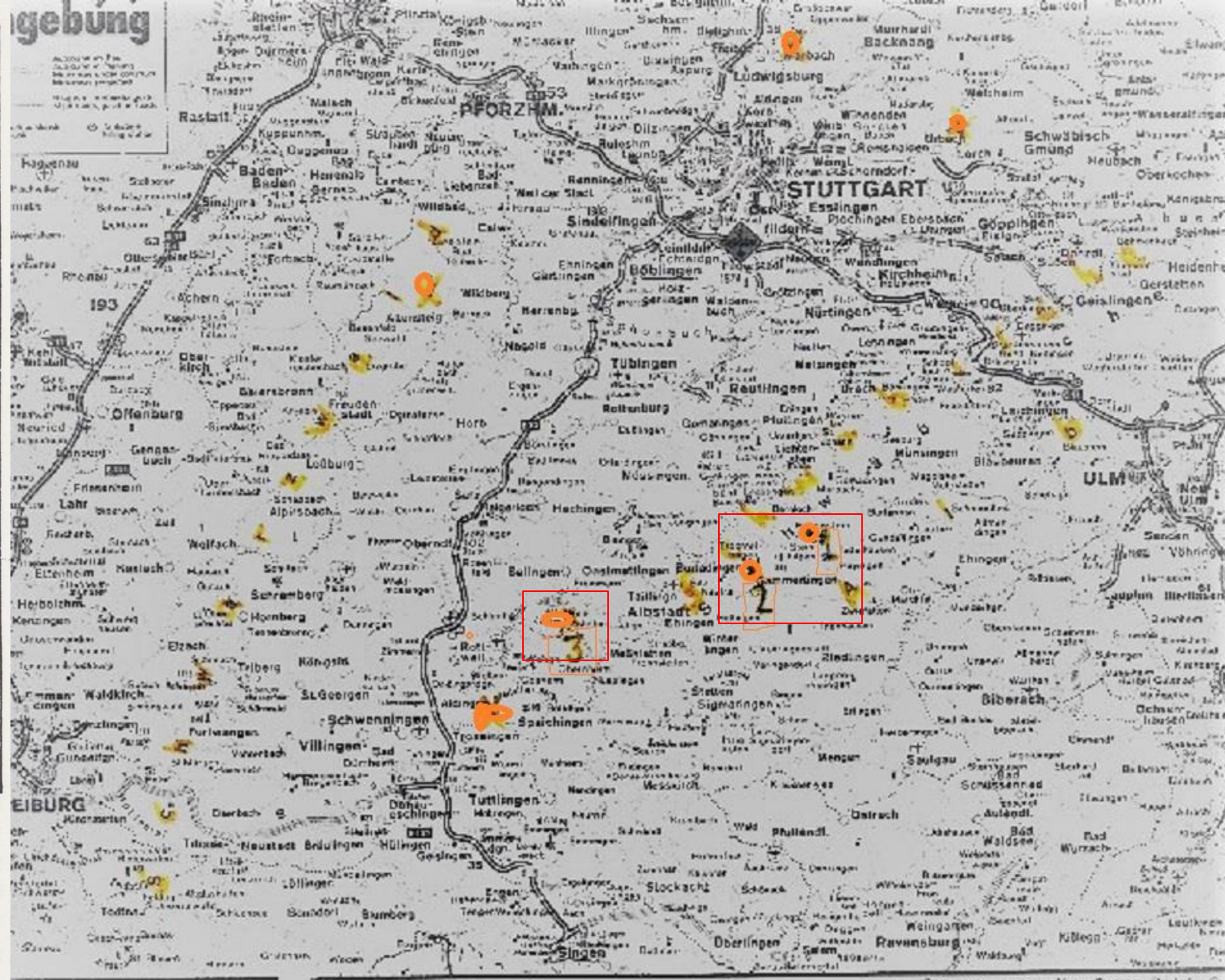

כפרי המוצא של המתיישבים:

1. אוברשטטן

2. מגרקינגן

3. טירינגן

1. Oberstetten - 6
2. Mägerkingen - 6
3. Tieringen - 3

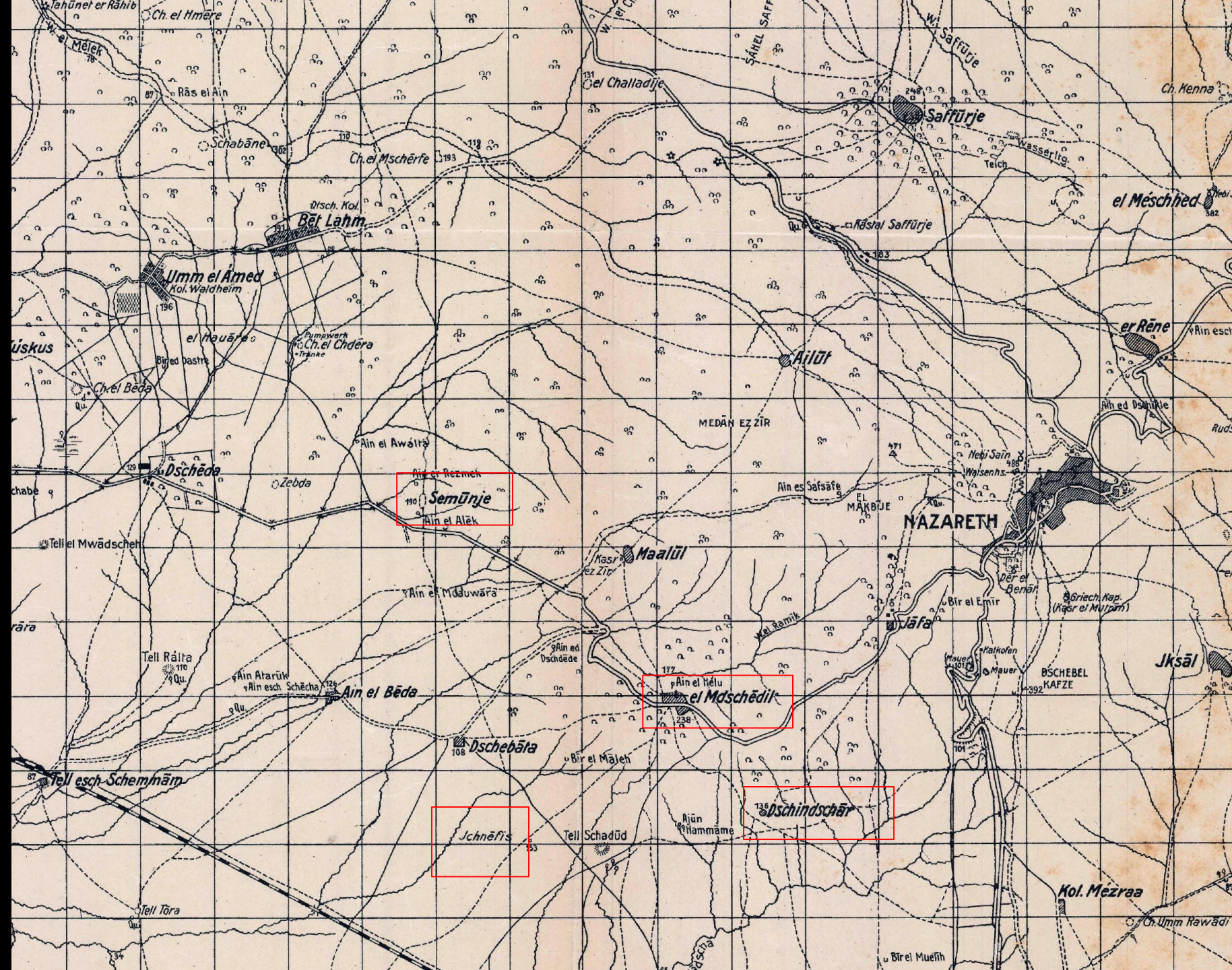

מגרקינגן:
היפ, משפחת בץ

אתרי
ההתיישבות:
ג'ינג'ר
מג'דל
כניפס
סמוניה

אגיל אג'א מנצח

המבשר

י"ג תמוז תרמ"ה (1865)

צפת. — אם לא ידעתם הלא שמעתם כי ארצנו סביב רשעים יתהלכון, הפראים יוכני אהלים הבר שודדים, ועל ראשיהם מלמעלה נזר הרדפהים. אגיל אג'א וסיעתו בעלי בריתו, חיל אנשי הודו הנקראים הנאדיה, פניהם כפני להבים, חדו מזאבי ערב, אכזורים הם, לא ירחקו, כולם משחיתים. והערביים כדגי הים סביב לו יעמדו, רוכבי סוסים קלו מגמרים, רמחים וכידונים יחזיקו, פרטיהם כנכר יעופו, מקול נחרת סוסיו ומצהלות אביריו תרעס הארץ.

ואת העריץ הזה המכיל הסולטן הרחמן, המנהל ארצו בחכמה, על גלילות ארצנו לטברה (כמאמר המוני: אם ביתך ישמור גנב אחד, מעברה אל תפחד). והעריץ בעריצות רוחו ידמה, מי יאכר לו מה תעשה, ומבלי שום השגחה על ארצנו תוסיף להטאות שממה.

בשנה העברה נתפס בכף הפחה, ואחינו, מיראתם אותו, המליצו טוב עליו, וגם הוא בכה והתחנן להפחה כי ישוב וניחם ופקודת הכלך עליו תסמור רוחו, אך מדי יצא לחופשי ולא הפך כוכי עורו, וכדרכו מאז, כן עתה, רב פשע. ומאשר כי בכל בלוא רוחך ארצנו הקדושה ההנוגה הטובה שוררת ותדרוך באף על כתף סוררת, על כן יצא דבר המלך, בחמלת ה' ארצו, לרדוף ולהשיג את אגיל אג'א ולחילו בל תהי שארית. ויתאזר איש ערץ מאגיל, איש חיל מזוין, ראשאל אג'א, ראש בני שבט הקורדין, ועמו כחמש-מאות איש, כולם גבורים, וגם חיל הממשלה הכן יעמדו עם קני רובה (קאנאנצו) לעת יתבקשו, ויבואו אל גבול אגיל אג'א להלחם עמו.

אכן, כשעז: "ראשאל אג'א וחיל הממשלה עליך" יוגס הוא וסיעתו, בני הענאדים, וכהערביים הנועדים אליו הרג ראשאל אג'א הרג רב, הרבה כרסל למו, ואהליהם ומקניהם, חמורים וגמלים, סבו ויבזו.

ויברח אגיל אג'א אל סלע המדברה, הנקרא "בעלגה", שמה הציב לו יד עם כהנחו. חיל הקורד פשטו על כל כיפר הירדן ומסביב ציר הקודס טבריה והעמידו משמר במקום אשר היה אגיל בתחילת ויתפסו את מעברות הירדן. ואחמד אג'א באסי, גם הוא ראש הקורד, התאזר עוז לרדוף אחרי אגיל אל סלע המדברה. ובראשונה הצליחו הערביים בני חאסען והרגו כהקורד סלרסה, ואחר-כך התחזקו הקראד והרגו בהערביים הרג רב.

אכן, כחיום יד אגילי על העליונה, כי כל בני שבט חאסען ומשבטי הערב האחרים התקבצו אל אגילי וידו בעורף אויביו. בליל כ"ז ניסן נפלו בני הנאדיה על הכפר אפאדיה והרגו משומרי כעברות הירדן ובביזה שלמו את ידם וגם בני הכפר סדדו ובזזו, ועתה יתפארו כי גם ראשאל יפול בידם. ירחם ה' ארצו וינצרו רשעים ממנה.

דוד זאב הסופר

אג'א שודד יהודים!

שכח השייך חסד היהודים בטבריה

הלבנון י"ג אדר תרמ"ה (1865)

הערביאים הנפוצים בכפר שמאל בין שכם וצפת וטבריה רוח הפראי הסתער בקרבם גם בשנה הזאת והמה אורבים על כל עוברי הדרכים לשלול שלל ולבזו בו, והשייך אגילי אג'א בראשם.

ולא זכר השייך הזה החסד אשר עשו עמו היהודים בטבריה. כאשר נתפס בשנה העברה על-ידי חיל הפחה מביירוט חובא באויקים למאסר, או התנפלו היהודים בטבריה יה לפני הגביר האדיר שמעיה אנגיל, גשיא פנים בבית המשייך-באשא, והגביר ביקש מהמשייר להניחו חפשי, וכך היה. ועתה השייך הזה ציוה על הערביאים כי יעמדו על אם הדרכים לשלול שלל, וגם מהיהודים בזו ושללו.

ה. ז. ו.

עקיל אגא

AKİL AGA.

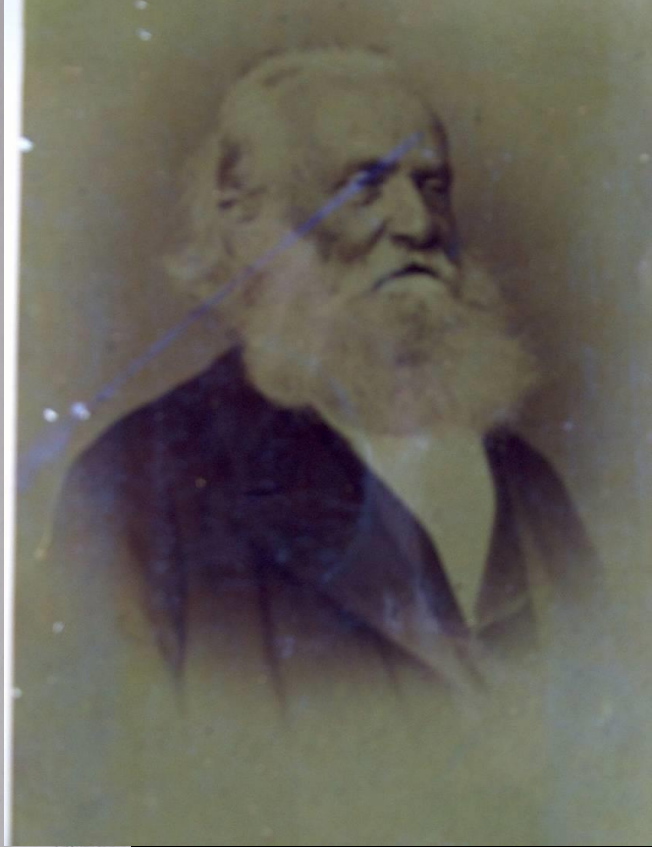
staphylom (traubenaugen), konische hornhaut, arcus senilis (greisenbogen), nachtblindheit, kinderblattern, friesel, masern, rötheln, flechte, nesselaußschlag, pemphigus (blasenaußschlag), ekzem, akne (hautfinne), favus (wachsgrind), psoriasis (krätze), aussatz, erysipel (rose), erythem, influenza, keichhusten, rothe ruhr, durchfall, brechrühr, ischias (nervöses hüftweh), neuralgie, lähmung, starrkrampf, rheumatismus, anämie (blutarmut), bleichsucht, brustaffektionen, asthma, fallsucht, hydrocephalus (wasserkopf), bauchwassersucht, wahnsinn, blödsinn, entzündung der ohrdrüsen, der mandeln, des kehlkopfes, der luftröhrenäste, der lungen, des herzfells, des herzens, des magens und der darme, der leber, gestörte verdauung, anschoppungen der leber und milz, gallenkrankheit, gelbsucht, bright'sche krankheit, lithiasis (blasenstein), abszesse, geschwüre, karbunkel, tumoren, hasenscharte, hernie, nekrose, caries, ohrenfluss, taubheit, polypen, krampfadern, spermatorrhöe, impotenz. Selten erscheinen: thränenfistel, typhlosis (blindheit), ptosis (vorfall), ektropion (auswärtskehrung der augenlieder), schielen, zittern des augapfels, syphilitische augenentzündung, verschliessung der pupille, schwarzer staar, hydrophthalmus, scharlach, wasserscheu, galliges und rekurrendes fieber (yellow and relapsing fever), diphtheritis, croup, lustseuche, kropf, krebs, hirnentzündung, schlagfluss, hysteric, kataleptis, insolatio, anästhesie, aneurysma, lupus, elephantiasis, gangraena idiopathica, knochenerweichung, prolapsus ani und vaginae.

Seit 1862 herrschten keine epidemien als die kinderblattern zweimal und die cholera einmal. Während der letzten seuche flüchteten die eingebornen ärzte oder verbargen sich in ihren häusern. Neulich (august 1868) erschien eine epidemie unter den wenigen deutschen, welche nach Galiläa auswanderten. Gegen alle vorstellungen von

seite der missionarien und eingebornen trachteten sie gleich anfangs in dem einen und dann in einem andern öden dorfe sich niederzulassen. Die unbesonnenen, hartnäckigen köpfe strafte ein grosses unglück. Sie verliessen endlich die öde gegend und zogen nach Nazareth, wo sie in einem solchen zustande ankamen, dass in kurzer zeit 8 von ihnen durch den tod hinweggerafft wurden und die andern diesem nahe sind. 4 starben an koma unter zufällen von tobucht. Der beginn der krankheit war kaum merklich, kein symptom eines fiebers stellte sich ein, nur über einige müdigkeit wurde geklagt. In 4 fällen trat plötzlich das koma auf, und in den ersten 2 fällen zeigten die erscheinungen viel ähnlichkeit mit denen der insolazion und in den 2 andern mit denen des rekurrenden fiebers. Das aetiologische war kaum herauszubringen; allein dies scheint klar, dass die armen leute durch grosse entbehrungen und ermüdung, hitze und kälte und die malaria gelitten hatten. Sonderbarer weise erschien die krankheit bei den arabischen dienern, welche doch den gleichen einflüssen ausgesetzt waren, in ganz anderer form als bei den deutschen, und keiner von denselben ging mit tode ab. Eine andere bemerkenswerthe thatsache: diejenigen franken, welche sich jahre lang in Palästina aufgehalten hatten und ebenfalls mit den andern sich in den verödeten ortschaften niederzulassen suchten, kehrten zwar auch unwohl zurück, jedoch starb von den letztern keiner, und man hatte hoffnung, dass alle wieder hergestellt werden.

Ausser dem aderlass ist bei den eingebornen die abführung durch den darmkanal ein hauptmittel.

Sehr schwer hält es, in einem praktischen dispensatorium (ambulatorium) die wirkung einer arznei gehörig zu beobachten, weil selten ein durchsichtiger bericht erhältlich ist. Oft sah man nicht den erwarteten erfolge auf

טובלר

נצרת, 1868

על המתיישבים,

מחלותיהם

ומותם

אהרון בן ברק,
מראשוני נהלל
מקור המים נקרא
"מעין הרעל"

ברוק
ולפי
ה זו
יחזר
דיתו
נחיל
חב'
לא
מנות
על
192
עשה
ונחל
עשה
של
סכום

מפת סמוניה,
1902
קרק - גרבר,
קתדרה 22

מפת הכפר סמונה, שורטטה על-ידי בכיר צידקי

תודה על ההקשבה!!

